

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**ITINERARI[I] || ITALIAE || RERVMQ. ROMANARVM || LIBRI
TRES ||**

Schottus, Franciscus

Antverpiae, 1600

Ravenna.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70633)

Est & iuuenis laurea coronati signum æneum pulcherrimum & vetustissimum: in cuius collo torques, in sinistro superiore brachio armillæ bullis dependentibus plenæ, rotundis alternatim, & humani cordis specie factis: diceres *Apol-
linis bullati* signum esse, qui & Ἐλληκόροσ, vel Ἐλλαιός appellatus est propter oracula: & à Ἐλλή bullam dictam Festus auctor est; quæ à collo in pectore prætextatorum dependebat nobilium, auræa & humani cordis figura, teste Macrobio, ut ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent, & consilio uterentur. In scemore quidem signi sinistro antiquissimis characteribus insculpta est inscriptio Etrusca; quæ à paucis legi, à nemine ferè intelligi potest. Sunt epitaphia plurima, & quædam cum testamentis, ac donationibus sepulcorum, sed alterius (ut diximus) sunt instituti, hæc omnia latius recognoscere.

Perges amnis Padæ ductu per viginti millia passuum ad fossam Rauennatem, quæ olim *Messanitia* Plinio teste dicta, angusto nunc alueo scaphis dumtaxat nauigabilis.

R A V E N N A

Est antiquitate magis quàm ædificiorum pulchritudine modò celebris, à Thessalis, uti Strabo memoriæ prodidit, primùm condita; sed postea ab Umbris atque Sabinis possessa, cum Tuscorum iniuriis vexati Græci, ultro his coloniam inhabitandam cessissent in Græciam redeuntibus. Umbros postea Galli Boij, Boios demum Romani expulerunt. In quorum ditione ac fœdere ad finem vsque, Imperio stante, permansit, donec ab Odouacre, & Herulis illæ prouinciæ subigerentur. Quem de bellatum Theodericus Ostrogothorum rex cepit, atque
Rauen-

Rauennam sibi sedem regni constituit. Tenueruntque deinceps illam Ostrogothi ultra annos LXX. donec à Narsete Iustiniani Imperatoris præfecto Italia pellerentur. Post Narsetem tenuerunt urbem *Exarchi* Imperatorum Byzantinorum per annos amplius CLXX. Quibus assidua cum Langebardis à Narsete in Italiam aduersus Romanum Imp. accitis bella fuerunt. Quorum potentia tandem intercidit *Exarchatus*, cum *Aistulphus* rex Rauennam bello cepisset. Verum is postea Francorum viribus ac *Pupini* regis ductu victus, urbe eadem, atque toto *exarchatu* Romano Pontifici, Ecclesiæque Apostolicæ cedere coactus fuit. Cuius successor *Desiderius*, post discessum *Pupini* ex Italia, patrum fide spreta, cum *Exarchatum* rursus occupasset; *Caruli Magni* atque Francorum armis is etiam victus & captus, Italiæ regnum simul cum Rauenna & *Exarchatu*, Langebardis ubique pulsus, amisit. Sic itaque hæc urbs fortunæ temporumque varietates, atque plures bellorum clades ab initio perpeffa fuit. Nec non patrum memoria à Gallis crudelissimè, sacris ædibus expilatis, direpta non solum; verum etiam intestinis factionum calamitatibus afflictæ iacuit. Eam verò Strabo tradit ætate sua in mediis paludibus positam, ædificiisque ligneis constructam totam fuisse; aquis ubique subtus intercurrentibus, ideoque pontibus ac lembis peragrari solere. Maris etiam auctibus cum inundaretur, hinc fluctuum, inde annuum concursu; nonnunquam ciues ac inquilinos in ædium altiora tabulata compelli, inferiora verò cœni, lutique sordibus elui aquarum aspergine. Atque ideo fieri perhibet, vt huic urbi, non secus ac Alexandria in Aegypto, summa in palustribus locis cæli fuerit salubritas. Nunc paludibus exiccatis, circumquaque patentes atque
fructi-

fructiferos habet campos, segetibus inprimis felices, hortis cultos, atque pascuis abundantes optimis. Diuum Augustum amplissimo portu, & altissima pharo *Rauennam* nobilitasse, Suetonius, Dio, Appianus Alexandrinus, & alij historici memoriae prodiderunt; vbi & classem ad tutelam superi vel *Adriatici* maris constituit: adiecitque in superiore portus ac faucium cornu è regione *Rauenna* castra hiberna classiariorum: quæ in oppidi formam ædificata, mœnibusque munita, *Classis Rauennas* posteriore sæculo nuncupari cœpit. In medio portus vertice, versus mediterranea *Casaream* aliud oppidulum fuisse volunt, à Longino Exarcho deinde fossa valloque septum, vti Blondus auctor est. Itaque continuis ferè trium oppidorum ædificiis semicirculari forma portus *Rauennas* olim locupletissimè coronabatur. Nunc verò vix vlla visuntur portus aut ædificiorum veterum vestigia; præter quasdam ædes sacras, religiosorumque cœnobia: sed omnis illa plaga maris atque stagnorum inundationibus cœno & arenis op-pleta est. *Rauennam* portis, ac muris nouis muniisse Claudium Imperatorem, testatur titulus portæ marmoreæ, quam *Speciosam*, vel *Auream*, nunc vulgus ob architecturæ vel artificii pulchritudinem appellat, ab antiquo insculptus, qui talis est:

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVG.
GERMANICVS PONT. MAX. TR. POT. COS.
II. DES. III. IMP. III. P. P. DEDIT.
Eandem denique ad ampliata, murisque restauratam à *Placidia Galla*, *Arcadij* & *Honorij* Imp. sorore, eiusdemque filiis *Valentiniano* & *Tiberio*, Blondus asserit. Mox eam sibi in regiam occupans *Theodericus Ostrothorum* rex, exornatam variis ædificiis, spoliisque provinciarum ditatam, successoribus suis reliquit.

Ho.

Horum templa, palatia, & ædificia varia adhuc ibidem cernuntur.

Circa forum D. Mariæ in porticu per amplum cœnobium videbis, & Dantis Aldigerij Etrusci poëtæ nobilis sepulchrum marmoreum excitatum magnificentissimè à Bernardo Bembo Veneto Rauennatum quondam Prætore.

Sed in primis Archiepiscoporum sedem adibis, templum vr̄bis maximum ac sumptuosissimum, quatuor columnarū preciosissimi marmoris ordinibus suffultum; supra cuius altare summum visebatur ante annos circiter octuaginta, quatuor innixum pulcherrimis columnis marmoreis cælum argenteum triginta sex milium aureorum cum limbis fastigiorumque sigillis, atque parergis inauratis, & elegantissimis: quod sacrilegæ Ludouici XII. Gallorum regis cohortes simul cū vr̄be, sacris, profanisq; rebus omnibus nefandissimè, vt dixi, diriperunt: cuius noxæ non diu post pœnas atroces iusta numinis vindicta dedere, proelio vel ad internecionem cæsi, vel in Padi Ticinique gurgites detrusit ac suffocati. Ostenduntur sacræ Diuorum reliquæ, vestes & donaria preciosa. Itē in sacelli maioris hemispherica testudine, opere museiario Græcanico effigiatu primi illi duodecim sancti Antistites, qui columbæ candidæ supra caput apparentis indicio, Rauennates Archiepiscopi sunt electi. Perge hinc ad aureum cælum Theoderici regis Ostrogothorum, ab eo quondam splendidissimè ædificatum: quod D. Martino prius, nunc D. Apokinari sacratum est fanum, & grandium columnarum solidarum rari & exotici marmoris, quas Byzantio rex adferri curauerat, binis ordinibus, variisque aliis marmoribus nobilissimis ditissimè exornatur, quæ Roma, & ex aliis Italiæ locis transtulerat. Perlustra & alias ædes sacras: *Dni Vitalis rotundam,*

tandam; cuius summa testudo & tholus aræ maioris columnis item marmoreis nobilissimè sustinetur. Quin tota fuit olim cum pavimento, ac parietibus tabulis marmoreis, opereque tessellato cum emblematis circumquaque vestita, atque incrustata, veluti ex reliquiis operum quæ adhuc supersunt, colligitur. Transi inde in vicinum Diuorum Genuasij atque Prothasij fanum, opulentissimè à Placidia G. lla constructum, & marmoribus nobilissimis excultum. In quo etiam Gallæ, duorumque eius filiorum sepulchra marmorea pulcherrimè exsculpta videntur. Item D. Iohannis Evangelistæ templum accede, ab eadem Placidia Honorij Arcadiique Imperatorum sorore structum: In cuius testudine Imperatorum imagines opere musciario tessellato effigiatæ sunt, qui de profapia conditricis fuere. Legitur elogium vetustum, memoriam continens, quo tempore conditum sit templum; & quomodo ab ipso Diuo Evangelista Ioanne mirabiliter apparente consecratum fuerit. Hæc, atque similia plura templa, perlustra, & ingentis Palatij ruinas quod Theoderici Ostrothorum regis fuisse volunt.

Antiquitatum monumenta per urbem scrutari si libet, reperies *Herculis Horatij* vel (si mauis) *Astrologi* statuam marmoream non prius visam, in cratere fontis; selectamque epigrammatum, epitaphiorum ac inscriptionum antiquarum, quæ passim inveniuntur, siluam colliges, propriis etiam studiis profuturam; laboremque & tedium multiplici ac varia philologiæ veteris doctrina subinde leuaturam. Laudabis inprimis statuam illam *Herculis*, vt pulcherrimam; qui posita claua velut Atlas innixus genu sinistro, e terra semet erigens, ambobus lacertis, atque ceruice gestat horologium solare semitundum, & conuexum; in cuius concauitate per
gnomo-

gnomonis, seu umbilici solis umbram horæ diurnæ lineis distinctis demonstrabantur. Nec dissimilem vidisse me memini *Herculis* statuam Romæ in vinea Stephani Bubalij repertam; qui non horographium sciotericon, siue vas horoscopum ceruice, sed cæli sphaeram ingentem Zodiaci, atque fixarum stellarum imaginibus pulcherrimè sculptis exornatam gestabat. Atqui Diodorus Siculus auctor est, Hyperiona Solis & Lunæ, Astrorumque motus obseruasse primum, atque diem in horas ex umbræ solis dimensione diuisisse: ideoque Solis ac Lunæ parentem ipsum apud Atlantides creditum fuisse. Aegyptiorum quidem, Samothracum, aliorumque populorum vetusta religio fuit, uti crederetur Hercules Solis vis, potestas & varia virtus in inferiora mundi corpora: Hyperion, cæli aut ætheris. Quid enim aliud Hyperion, quam superior mundi plenitudo, perpetuūque motus? Quid Hercules, quam æris ac terræ gloria? si Græcorum nominum etymologiam, velut Macrobius & alij veteres, interpretemur. Magna porro inferioris mundi gloria & pulchritudo, Solis illuminatio: qui annuo circuitu per Zodiaci signa XII. totidem, ut de Hercule fingitur, obire certamina videtur, atque caloris sui radiis vitalibus generationē ac vitam corporibus infundere, corruptiones ac pestes dispellere putabatur. Hæc quidem meteora miris veterum philosophorum ac poëtarum fabulis inuoluta penitus perscrutari, alterius est loci, & nostri instituti hic non est. In præsentiarum declarasse satis erit, quàm non ineptè (cùm Hercules Solis in inferiora vis & effectus intelligatur esse) poëtarum, pictorum, sculptorumque ingenia & artes cum nobis repræsentent stelliferum, & horarium, id est, cælum gestantem, astra temperantem, atque diei stationes æquas partientem,

splen-

splendoreque solis indice docentem temporis articulos. Vnde & *Astrologum Herculem* appellarunt veteres, variisque fabulis datus est locus: Quod Solis obscurationem præviderit & prædixerit; cum se flammis esset iniecturus, vt *Sex. Pompeius Festus* auctor est: Quod poculo ingenti aureo à Sole donatus fuerit, quo tanquam nauigio Oceanum transmisit, *Geryonis boues* abacturus; vt *Pherecydes*, & *Panyasis* *Græci* scriptores egregij, posteris tradidère: Quod cælum humeris sustentandum aliquandiu susceperit ab *Atlante Libyco*, vel, vt alij volunt, *Ægyptio*, vt eius auxilio aureis potiretur malis. Prætereo *Hesperidum hortos*, draconem perungilem *Atlantides nymphas*, & *Argo nauem* eiusdem ferè cum solis poculo argumenti, aliaque plura, quæ ad cælestium terrestriumque rerum obseruationem, agriculturæ, maritimæque nauigationis inuentionem, & experientia prima respiciunt; ingenioseque demonstrant, *Herculeum*, & heroicum, id est, recti cupidum, fortem, atque constantem animum cælestia terrestriaque omnia, superis fauentibus, felici indagine pertentasse; nec non artes, & cuncta vitæ humanæ necessaria commoda reperisse, atque in usum produxisse. Nam eximia quæque inuenta, publica que beneficia magna heroicæ virtutis, atque diuini prorsus sunt spiritus opera: cum horum sint vbique comites & assecclæ perennis honos, atque fama immortalis. Sed hæc latius differere, alterius, vt diximus, loci atque instituti est. Nos obiter hæc tantum statuæ *Herculeæ* istius occasione voluimus attingere, vt cunctis manifestum fiat; quam pulchrè & iucundè adolescentum studia promoueri historiæ veteris atque rerum antiquarum explicatione possunt; eorumque animi ad virtutis amorè, ad sublimes animos, generosaque studia inflammari.

D

Ad

Ad portum Cefenaticum visitur ædes rotunda D. Virginis Mariæ, quæ ante *Rauennam* est antiquissima & pulcherrima. Aedificium est forma rotundum ac eximium, opere reticulato, è spisso quadrati saxi muro, cuius interior circulus amplitudine per diametrum xxv. pedum est. Pavimentum ex varii coloris lapillis ingeniosè tessellatum bellis renitet emblematis. Tectum totum ex vno solido saxo granoso, sed præduro forma hemisphærica concauo; in cuius umbilico medio foramen rotundum diem ac solis radios immittit. Miraculum apparet, atque hæsitant cuncti spectatores; & diuinare nequeunt, quam industriam, quibusue instrumentis tanta saxi moles in ædificij illius culmen euehi potuerit. Cuius amplitudo rotunda per diametrum xxxv. plus minus pedum esse conicitur; considerato nimirum exteriori ædis circulo, atque murorum, quos tegit illa moles & crassitudine mensa cum cymatio, coronicibus, zophoris, atque epistyliis columnarum, quæ forinsecus ædem exornant. In fastigio tecti supra foramen in columellis steterat olim *Theoderici Ostrogothorum* regis somatotheca nobilis, ex lapide Numidico porphyreo leucoficta solida; longa pedes octonos, alta quaternos, cum operculo ex ære Corinthio inaurato, signis, parergis, & emblematis elaborato quam opulentissimè. Quod monumentum, vti plures scribunt, *Amalasiunta Ostrogothorum* regina patri posuerat: sed bello Gallico *Ludouici XII.* barbari milites prædæ spe sarcophagum illum tormentorum ictibus deiecêre, cuius adhuc reliquiæ quædam visuntur ibidem.

Perge ad Rubiconem, perduellione *C. Iulij Cæsaris* famosum: & cogita, vt ille fluuiolus, fiorente Imperio, præcipuam vrbis *Romæ* provinciam *Italiam* eo loci inter *Apenninum* & *Hadria-*

Hadriaticum mare determinari à Gallia Cisalpina prouincia: utque C. Cæsar, spreto maiorū legibus, quibus vetabatur omnis Imperator extra prouinciæ suæ limites iniussu Senatus populique Romani legiones ducere; per nefas bello petiturus patriam, exercitum eò traduxerit, & vanis ostenti Panici superstitionibus militem ad civile bellum impulerit, moxque urbem Romam, atque Italiam iufestis armis occuparit.

ARIMINVM.

Antiquitatū haud contemnenda est ibidem copia; cum antiquissima sit ciuitas, quam Augustus Cæsar & Imperatores Romani plures publicis ædificiis sumptuosis ac splendidis exornarunt, quemadmodum reliquæ adhuc demonstrant. Coloniam quidem Romanorum factam tradunt Lilius, Strabo, Velleius, & Eutropius simul cum *Beneuentio* ante bellum Punicum primum, P. Sempronio Sopho, & Ap. Claudio cæci f. coss. anno post R. C. CDXXXV. Habitaque deinceps est ea Colonia velut propugnaculum aduersus Gallos in eo limite, quo etiam plerumque Romani duces, qui Galliam, aut vltiorem aliquam prouinciam sortiti fuerant, diem conueniendi ad signa militibus post delectum dicere, legionesque inde in prouinciam ducere solent, ut ex Liliana historia manifestum sit. Nominis etymon à Leone, vel Hercule, aut Marte qui deducere volunt, Anniana somnia sequuntur: mihi potior visa sententia, qua plures opinantur à flumine quo aluitur *Arimino* nomen traxisse, cuius Strabo & Plinius mentionem faciunt. Ab initio *Picentium* fuit, postea his deuictis, & ab Ap. Claudio triumphatis, cum ab Aesi ad Rubiconem protulissent